

Qizilo'ngach Raking Kelib Chiqish Sabablari (Adabiyotlar Sharhi Asosida)

Xayriyeva Dilshoda Ulug'bekovna¹, Farhodov Bekzod Laziz o'g'li²

Annotatsiya: Qizilo'ngach saratoni dunyodagi eng keng tarqalgan saraton turlaridan sakkizinchi o'rinni egallaydi va saraton kasalligidan o'lim sabablari orasida oltinchi o'rinni egallaydi. Qizilo'ngach saratoni – bu qizilo'ngach shilliq qavati hujayralarining nazoratsiz o'sib, shish hosil qilishi bilan tavsiflanadigan og'ir kasallikdir. Ushbu kasallikning kelib chiqishi murakkab bo'lib, bir nechta xavf omillari bilan bog'liq. Quyida qizilo'ngach saratonining eng muhim sabablarini ko'rib chiqish maqsad qilinadi.

Kalit so'zlar: qizilo'ngach, GERK, chekish, odam papilloma virusi, saraton.

Materiallar va usullar (Methods): Tadqiqotda asosan zamonaviy sabalar va usullardan foydalanildi va turli xil ilmiy maqolalar, tabiiy jurnallar, va experimental tadqiqotlardan foydalanildi. Asosiy manbalar sifatida **Mahdiy Shayx, Gholamreza Roshandel, Valeri Makkormak va Rizo Malekzoda (2023)** va boshqa adabiyotlar asosida Chekish va spirtli ichimliklar, gastroezofagial reflyuks kasalligi (GERD), obezlik, virus va infeksiyalar asosida aniqlangan natijalar ko'rib chiqildi. Tadqiqot davomida qizilo'ngach saratoni to'g'risidagi 100 dan ortiq ilmiy manbalar ko'rib chiqildi.

Natijalar (Results): Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki qizilo'ngach saratoniga olib keluvchi asosiy omillar quidagilar:

1. Chekish va spirtli ichimliklar: Xalqaro saraton tadqiqotlari agentligi (IARC) monografiya dasturi tamaki chekish va tutunsiz tamakidan foydalanishni EC sababi sifatida tasnifladi [1]. 2019 yilda dunyo bo'ylab taxminan 203000 EC o'limi (erkaklarda EC o'limining 51% va ayollarda 12%) tamaki chekish bilan bog'liq edi [2]. Ikkala EC subtiplari ham tamaki chekish bilan bog'liq bo'lsa-da, ESCC uchun munosabatlar EAC [3] ga qaraganda kuchliroqdir.

IARC monografiya dasturi spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni EC sababi sifatida tasnifladi [4]. 2019 yilda dunyo bo'ylab taxminan 114000 qizilo'ngach saratoni o'limi (erkaklarda EC o'limining 28% va ayollarda 7%) spirtli ichimliklar ichish bilan bog'liq edi [2]. Spirtli ichimliklar ichish ESCC xavfini oshiradi, lekin EAC emas [5].

2. Gastroezofagial reflyuks kasalligi (GERD): Semptomatik GERD EAC va uning prekursor lezyoni uchun ma'lum bo'lgan eng kuchli xavf omilidir Barrettning qizilo'ngach [6]. 1128 EAC holatlari va 4057 nazoratining birlashtirilgan tahlili GERD belgilari va EAC xavfining chastotasi va davomiyligi o'rtasidagi dozaga bog'liq bog'liqlikni ko'rsatdi va 20 yil davomida haftalik GERD belgilari bo'lgan shaxslar orasida eac xavfini to'qqiz baravar oshirdi. nazorat [6]. Ushbu dozaga bog'liq assotsiatsiya ko'pincha turli geografik mintaqalardagi tadqiqotlarda hujjatlashtirilgan [7]. Yaqinda o'rganish, deb taxmin 20% Amerika Qo'shma Shtatlarida EAC hollarda Gerd tegishli bo'lishi mumkin.

GERD ilgari ESCC uchun xavf omili sifatida tan olinmagan bo'lsa-da, qo'shma Shtatlardagi deyarli 500 000 ishtirokchining istiqbolli kohort tadqiqoti 16 yillik kuzatuv davrida GERD bilan kasallangan shaxslar orasida ESCC xavfini ikki baravar oshirganligini ko'rsatdi [8]. Biroq, Eronning yuqori xavfli mintaqasidagi 50,000 ishtirokchilarining yana bir istiqbolli kohort tadqiqoti 13 yillik kuzatuv davrida GERD bilan kasallangan shaxslar orasida ESCC xavfi oshmaganligini ko'rsatdi [9].

¹ Buxoro davlat tibbiyot instituti

² Buxoro davlat tibbiyot instituti

3. Virus va infeksiyalar: *Inson Papilloma Virus (HPV)*: tadqiqot oxirgi qirq yillikda, EC etiologiyasi HPV roli muhokama qolmoqda. 2007 yilda IARC odamlarda qizilo'ngachda HPV ning kanserogenligi uchun etarli dalillar yo'q degan xulosaga keldi . O'shandan beri turli xil dizaynlar va qarama-qarshi natijalar bilan ko'plab tadqiqotlar o'tkazildi . Ba'zi tadqiqotlar 0% dan 75% uchun ko'lamli keng tarqalgan turli xabar qizilo'ngach o'simta namunalari, HPV DNK tekshirilayotgan. Boshqa tadqiqotlar hpvga qarshi sarum antikorlari mavjudligini va EC xavfini baholadi, bu kuchli xavfning oshishidan himoya ta'siriga qadar qarama-qarshi natijalarni berdi [11]. Xuddi shunday, to'plangan va huzur-tahlil natijalari cheklangan ta'siri tortib qarama-qarshi topilmalar taqdim [12] engil (atrofida 60%) ESCC xavfi ortishi [11] ESCC xavfi kuchli (uch barobar) ortishi [13]. Eng muhimi, katta xalqaro Interscope o'rganish ESCC bilan bog'liq bir necha HPV subtypes juda oz hollarda mavjud edi, deb topildi, ya'ni, aholi-tegishli ulushi juda past bo'ladi [12]. Biroq, yaqinda o'tkazilgan meta-tahlil tadqiqot dizayni asosida EC xavfini alohida tahlil qildi va vaziyatni nazorat qilish tadqiqotlarida kuzatilgan to'plangan xavf kohortaga qaraganda ancha yuqori (19 ta tadqiqot, taxminan uch baravar ko'paygan xavf) (11 ta tadqiqot, 20% ga oshgan xavf, ahamiyatsiz) va ko'ndalang kesimi tadqiqotlar (uch tadqiqotlar, 12% oshdi xavf, non-muhim) .

Muhokama (Discussion): Qizilo'ngach saratoni, dunyo bo'yicha keng tarqalgan va yuqori o'lim darajasi bilan ajralib turadigan kasallikdir. Ushbu kasallikning rivojlanishida bir nechta asosiy xavf omillari mavjud, ular orasida chekish, spirtli ichimliklarni ortiqcha iste'mol qilish, notabiiy ovqatlanish va gastroezofageal refluks kasalligi (GERD) alohida e'tiborga loyiqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ushbu omillar qizilo'ngach saratoniga olib kelishning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Shu bilan birga, oxirgi yillarda genomik tadqiqotlar va mikrobiom tahlillari qizilo'ngach saratonining genetik va ekologik jihatlariga oid yangi ma'lumotlarni taqdim etdi. Masalan, HPV infeksiyasi va *Helicobacter pylori* bakteriyasi kabi infeksiyalar, shuningdek, ma'lum genetik mutatsiyalar, saraton rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq, bu o'zgarishlarning aniq mexanizmlari va ularning o'zaro ta'siri to'liq tushunilmagan.

Xulosa(Conclusion) : Qizilo'ngach saratonining kelib chiqishi ko'plab omillarga bog'liq. Ushbu xavf omillaridan qochish uchun sog'lom turmush tarzini olib borish, tamaki va spirtli ichimliklardan saqlanish, sog'lom ovqatlanish va ortiqcha vazndan qochish muhimdir. Profilaktik choralar va muntazam tibbiy ko'riklar kasallikning oldini olish va uni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.

Adabiyotlar (References):

1. Odamlar uchun kanserogen xavflarni baholash bo'yicha IARC monografiyalari. *Shaxsiy odatlar va yopiq yonishlar*; IARC: Lion, Frantsiya, 2012;
2. Tran, K. B.; Lang, J.; Compton, K.; qurbanlarning, R.; Acheson, A. R.; Henrikson, H.; Kocarnik, J.M.; Penberthy, L.; Aali, A.; Abbas, Q.; va boshq. Xavf omillari bilan bog'liq bo'lgan saraton kasalligining Global yuki, 2010-2019: kasallikning Global yukini o'rganish uchun tizimli tahlil 2019. *Lanset* 2022,
3. Xie, S.-H.; Li, Vt.-T.; Lagergren, J. chekishni tashlash va gistologik turi bilan qizilo'ngach saratoni xavfi: tizimli Sharh va Meta-tahlil. *J. Natl. Saraton Inst.* 2017,
4. IARC. *Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish va etil karbamat*; IARC: Lion, Frantsiya, 2022
5. Katki, H. A.; Graubard, B. I.; Kahle, L. L.; Chaturvedi, A.; Metyus, C. E.; Freedman, N. D.; Abnet, C. C. Amerika Qo'shma Shtatlarida qizilo'ngach va oshqozon saratoni pastki turi aholi oid xatarlar. *Menman. J. Gastroenterol.* 2021,
6. Katki, H. A.; Graubard, B. I.; Kahle, L. L.; Chaturvedi, A.; Metyus, C. E.; Freedman, N. D.; Abnet, C. C. Amerika Qo'shma Shtatlarida qizilo'ngach va oshqozon saratoni pastki turi aholi oid xatarlar. *Menman. J. Gastroenterol.* 2021,
7. Tan, J.; Li, L.; Huang, X.; Yang, C.; Liang, X.; Zhao, Y.; Xie, J.; Chen, R.; Wang, D.; Xie, S. Associations between Gastro-Oesophageal Reflux Disease and a Range of Diseases: An Umbrella Review of Systematic Reviews and Meta-Analyses. *BMJ Open* 2020,

8. Wang, S.M.; Freedman, N.D.; Katki, H.A.; Matthews, C.; Graubard, B.I.; Kahle, L.L.; Abnet, C.C. Gastroesophageal Reflux Disease: A Risk Factor for Laryngeal Squamous Cell Carcinoma and Esophageal Squamous Cell Carcinoma in the NIH-AARP Diet and Health Study Cohort. *Cancer* 2021,
9. Soroush, A.; Malekzadeh, R.; Roshandel, G.; Khoshnia, M.; Poustchi, H.; Kamangar, F.; Brennan, P.; Boffetta, P.; Dawsey, S.M.; Abnet, C.C.; et al. Sex and Smoking Differences in the Association between Gastroesophageal Reflux and Risk of Esophageal Squamous Cell Carcinoma in a High-Incidence Area: Golestan Cohort Study.
10. Yang, X.; Zhang, T.; Yin, X.; Yuan, Z.; Chen, H.; Plymoth, A.; Jin, L.; Chen, X.; Lu, M.; Ye, W. Adult Height, Body Mass Index Change, and Body Shape Change in Relation to Esophageal Squamous Cell Carcinoma Risk: A Population-based Case-control Study in China.
11. Wang, J.; Zhao, L.; Yan, H.; Che, J.; Huihui, L.; Jun, W.; Liu, B.; Cao, B. A Meta-Analysis and Systematic Review on the Association between Human Papillomavirus (Types 16 and 18) Infection and Esophageal Cancer Worldwide. *PLoS ONE* 2016,
12. Sitas, F.; Egger, S.; Urban, M.I.; Taylor, P.R.; Abnet, C.C.; Boffetta, P.; O'Connell, D.L.; Whitman, D.C.; Brennan, P.; Malekzadeh, R.; et al. InterSCOPE Study: Associations between Esophageal Squamous Cell Carcinoma and Human Papillomavirus Serological Markers. *J. Natl. Cancer Inst.* 2012,
13. Liyanage, S.S.; Rahman, B.; Ridda, I.; Newall, A.T.; Tabrizi, S.N.; Garland, S.M.; Segelov, E.; Seale, H.; Crowe, P.J.; Moa, A.; et al. The Aetiological Role of Human Papillomavirus in Oesophageal Squamous Cell Carcinoma: A Meta-Analysis

